

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата філософських наук, доцента А.Г. Чичкова на дисертаційну роботу Бутко Юлії Леонідівни «Концепція духовної трансгресії в даоській антропомістиці», що представлена на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.05 – історія філософії

Сучасні наукові відкриття та методологія ХХІ ст. явно вказують, що найбільш евристичні ареали для досліджень – це міждисциплінарні ареали та міждисциплінарний простір, які дозволяють залучати як різнобічну методологію, так і історико-наукові та історико-філософські творчі ідеї. Наприклад, звісний фізик Нільс Бор на з'їзді фізиків і біологів пам'яті Луїджи Гальвані ще у 1937 році зауважував, що вирішуючи проблеми атомної фізики та розуміючи обмеженість застосування звичних ідеалізацій, потрібно звернутися до інших областей науки, наприклад, до психології, або до «особливого роду філософських проблем; це ті проблеми, з якими вже зіткнулися такі мислителі, як Будда та Лао Цзи, які намагались погодити наш статус як глядача і як діючих осіб у великій драмі існування». Можна додати ще великого воєнного стратега Сунь Цзи, ідеї якого надихають не тільки сучасних військових, але й менеджерів у різних сферах діяльності. До напрямку цієї тенденції залучати творчі історичні ідеї до сучасних надбань належить і актуальне дисертаційне дослідження Ю.Л. Бутко.

Схід, східні культури, східні філософсько-релігійні системи завжди були простором тяжіння як через свою таємничість, поєднання філософсько-антропологічного та релігійно-етичного натхнення та бунтарського духу (А. Шопенгауер, Ф. Ніцше та ін.), так і завдяки методології минулого-майбутнього (О. Блаватська, Г. Ляйбніц, Й. Гете та ін.). І завжди там був містичний елемент. Велика китайська цивілізація сформувала багато творчих ідей взаємовідносин Космосу і людини: ідеї теорії резонансу, початків синергетики, ідеї інформаційного поля, застережень від наслідків прогресу, оздоровчі практики та ін. Цьому сприяла віра в здібності по оволодінню силами навколишнього світу на надприродному, неможливому для розуму рівні. Всяка релігія, маючи за мету людського життя ті-

сне спілкування з Божеством вибудовує таке спілкування як глибоко-інтимне переживання, і в цих переживаннях завжди є містичний момент, тонка технологія духовного містичного досвіду. Основна тенденція містичного досвіду полягає в тяжінні людського духу до безпосереднього спілкування з Божеством, і прямий шлях до цієї мети – це подолання «феноменальної» сторони свого буття. Конфуціанці намагались пізнати Дао для досягнення золотого століття мудрості, даоси прагнули процесу злиття з ним. Звернення дисертантки Ю.Л. Бутко до дослідження філософсько-антропологічних ідей даосизму, даоської антропомістики і концепції трансгресії є продуктивним компаративістським синтезом творчих ідей даосизму в сучасному філософсько-культурному дискурсі, актуальним оновленням сталих класичних ідей європейської філософії.

Для вирішення поставленої проблеми, досягнення мети та вирішення завдань дослідження авторка дисертації методично фокусує та виокремлює філософські праці стосовно антропологічного компоненту даоської містики та виявлення сутності трансгресії, яку в дослідженні розглянуто як «методологічний механізм розкриття специфіки даоської антропомістики» (стор. 22) та справедливо підкреслює, що є сформована традиція дослідження антропологічних ідей у сучасній історико-філософській традиції даосизму. Також, при цьому Ю.Л. Бутко підкреслює, що у сучасній вітчизняній науці ця традиція є мало досліджена.

Авторка дисертації методологічно вірно уточнює, що «поняття «трансгресія» корелює з логікою містичного досвіду (стор. 20), і застосовує для узагальнення антропологічної інтерпретації містицизму поняття «антропомістика». Використання цього поняття дозволяє «піднятися» над традицією до дослідження екзистенційно-антропологічної проблематизації містики як культурної універсалиї, що, в свою чергу, надає змогу уточнити онтологічний вимір суб'єктивації містичного досвіду та виявити іманентний даоському мисленню горизонт подолання бінарно-лінійної моделі діалектики. Також, ми вважаємо, що дослідження концепції духовної традиції у даоській антропомістиці щодо її взаємовпливу із буддизмом та конфуціанством є досить продуктивним.

Досліджуючи проблему духовної трансгресії в контексті становлення даоської антропомістики, Ю.Л. Бутко аналізує це поняття, оскільки саме трансгресія

передбачає момент невизначеності перехідного становища між станами, відкритими до ідентифікації засобами самосвідомості. Для цього авторка дисертації залучає першоджерела – «Дао-де-цзин», «Чжуан-цзи», даоські голови «Гуань-цзи», мавандуйські тексти, трактати «Школи Дао і Де», новий «Дао цзан» та ін. Поняття «трансгресія» в дисертації визначається як «процес перетину кордону, який описується в культурі як неперехідний, а також досвід, що супроводжує стан цього переходу» (стор. 57). У дисертації достатнього обґрунтовано показана тонка технологія цього переходу як «шляху духовної трансгресії даосу», який «поступово відмовляється від свого суб'єктивного, егоїстичного, внаслідок чого стає єдиним з Дао, і нарешті стає безсмертним, опинившись серед небожителів» (стор. 65). Тобто шлях духовної трансгресії неофіта складався з гімнастичних, медитативних і дихальних вправ, і особлива увага приділялася алхімії. Треба також було спокійно ставитися до вимог світу і до власних бажань, усунути власне ілюзорне «єго», досягти єднання із єдиним справжнім – з Дао – як першоосновою світу (стор. 83-90). Досить фундаментально і системно досліджено еволюцію ідей даосизму, їх соціально-культурну обумовленість, зв'язок з буддизмом та конфуціанством, що дозволило виокремити ключові системно-утворюючі ознаки даоської антропомістичної традиції та синкретично поєднати духовно-теоретичні містики з містикою тіла та діяльними практиками. Весь цей аналіз, у цілому, дозволив вийти на нові наукові результати і встановити кореляцію між трьома модифікаціями концепту трансгресії в даоській антропомістиці: енстатичним концептом трансгресії класичного даосизму, концептом трансгресії як внутрішнього екстазу свідомості в даосизмі Чжуан-цзи та концептом трансгресії як зовнішнього екстазу в духовних практиках релігійного даосизму.

Дослідження шляху духовної трансгресії в даосизмі, технології «наближення до Дао» виступили путівником морального самовдосконалення даосу, як правильно уточнює Ю.Л. Бутко. На цьому шляху даос має відмовитися від порушення власної природи і природи всього суцього, відмовитися від неприродного, заснованого виключно на егоїстичних інтересах, відмовитися від суб'єктивізму як такого, суб'єктивної діяльності і, взагалі, розчинитися в єдиному потоці буття, адже людина є втіленням світу, як і світ є втіленням людини. Дао невичерпне і

безмежне, воно не народжується і не вмирає, і тому людина також невичерпна і безмежна, не народжується і не вмирає. Даоси завжди дивилися на тіло людини як на мікрокосм, малий всесвіт. Але світ, за класичними китайськими уявленнями, вічний, а отже вічним повинно бути і тіло-мікрокосм – подоба цього світу (стор. 63 - 65). На досягнення цього стану, втраченого через відступ роду людського від Дао-Шляху універсуму, насамперед і спрямовані практичні методи даоських пустельників і алхіміків. Це процес ініціації, процес наближення до пізнання Дао, вдосконалення своєї внутрішньої природи, пристрась до вищого божества, спокій і моральність, дихальні та медитативні практики, медитативні споглядання та ін. У процесі цієї рефлексії над даоськими духовними практиками Ю.Л. Бутко робить нові висновки та уперше показує та фіксує синкретичне поєднання елементів концептуалізації енстатичної трансгресії, феноменологічної трансгресії та екстатичної трансгресії, що дозволяє сформуванню діалектичне підґрунтя концепції внутрішньої алхімії як специфічної парадигми даоського антропомістицизму, як специфічного вияву китайської інтелектуальної культури. Духовна трансгресія в даосизмі – це шлях цільного існування, у якому умогляд і дія, дух і матерія, свідомість і життя виявляються сукупними у вільному, безмежному всеохоплюючому єднанні (стор. 64).

Рефлексія щодо трансгресії даоських духовних практик дозволила Ю.Л. Бутко також уточнити саме гносеологічний зміст трансгресії в системі духовних практик, який полягає у злитті горизонтів та гармонізації засобів пізнання зовнішнього світу та зосередженні на внутрішніх станах суб'єкта пізнання, яке забезпечується поєднанням елементів метафізики, діалектики і трансгресії. Це і є гармонійний баланс елементів внутрішнього космосу (сукупність п'яти сховищ) людини, їхня відповідність стихіям світу, практика циркуляції енергії ци, гармонія ян і їнь, практика роботи з «кіноварними полями», практика медитації та ін. Згідно з даоським ученням, організм людини має вигляд певних божество-променистостей (цзин/шень), об'єднаних у єдиному внутрішньому космосі Дао.

У 3-му розділі Ю.Л. Бутко уточнює концепт духовної трансгресії в контексті даоського вчення, фіксуючи кореляції між постструктуралізмом (Ж. Лакан, М. Фуко, Ж. Дельоз), філософами «кризового типу» (М. Гайдеггер, Ф. Ніцше, М.

Фуко, Ж. Дерріда) і даосизмом. Представники постструктуралізму зробили структурно-дисциплінарне та інструментально-методологічне оновлення змісту філософського знання, що також і було однією із причин формування постмодернізму. Знівельованість авторитету позитивістського наукового знання і раціонально обґрунтованих цінностей європейської культури, криза соціально-політичних ідей примусили активізувати творчі пошуки нових філософських ідей, вийти за рамки європейської філософсько-методологічної культури до творчих ідей культури Сходу.

Авторка дисертації Ю.Л. Бутко приводить приклади нових ідей постструктуралістів, пов'язаних з ідеями духовної трансгресії: Ж. Лакан (взаємодія та співвідношення реальності і фантазії, стадія «дзеркала»), М. Фуко (присутність і не-присутність суб'єкта в дискурсивній функції), Ж. Дельоз (концепція подієвості, номадична парадигма свідомості), які показують кореляцію з ідеями даосизму (стор. 96-102). Це дає підстави зробити висновок, що ідеї концепції духовної трансгресії даосів виникли і закріпилися в європейському масовому свідомості через вплив на постструктуралістів. Проявлення ідей даосизму в європейську філософську культуру, формування постструктуралістського поняття «трансгресія» актуалізували в самому постструктуралізмі пошуки «синкретичної концептуалізації онтології і гносеології» як подолання притаманного європейській традиції поділу між буттям і пізнанням. Саме такий синтез і реалізовано в даоській антропомістиці, що робить можливим герменевтику кореляцій між концепціями трансгресії в даосизмі та постструктуралізмі. Цій методологічний аналіз Ю.Л. Бутко дозволив зробити новий науковий висновок: уперше постструктуралістське поняття «трансгресії» використано в якості засобу історико-філософської герменевтики даоського антропомістичного дискурсу, що дозволив виявити іманентний даоському мисленню горизонт подолання бінарно-лінійної моделі діалектики» (стор. 17). Хоча, бажано було б глибше проаналізувати погляди постструктуралістів, які пов'язані з ідеями трансгресії.

Необхідно відзначити практичну значимість отриманих результатів та подальші перспективи дослідження. Практичну значимість дисертант уявляє у можливості застосування результатів у подальших наукових міждисциплінарних роз-

робках, навчальному процесі, у психотерапевтичних та медитативних практиках, оздоровленні організму людини. Матеріали та висновки дисертації утворюють філософське підґрунтя для подальшого наукового дослідження феномену трансгресії та антропомістики в історії культури.

Ю.Л. Бутко опублікувала сім статей, з них 4 – у наукових фахових виданнях України з філософських наук, 3 – у наукових фахових виданнях України з філософських наук, які включені до міжнародних наукометричних баз. Апробація положень дисертації пройшла на п'ятьох міжнародних та одній всеукраїнській конференціях.

Цілком слушно, що рефлексія стосовно такої різноманітної філософської, міждисциплінарної проблеми в історії філософії не позбавлена своїх недоліків та полемічних моментів:

1. Вважаємо, що в рамках досліджуваної проблеми було б евристично уточнити пантеїзм Г. Сковороди та пантеїзм даосизму і на цій основі порівняти особливості духовної трансгресії.

2. Авторка дисертації не врахувала в дослідженні ще одну із форм даоських практик трансгресії єднання інь та ян – сексуальної практики, де йдеться також і про досягнення безсмертя (довгожиттєвості) для мандаринів, а також і інших. У буддизмі також є своя «Тантра йога», або «Тантра любові».

4. Вважаємо, що для більш глибокого розуміння базового поняття «ци» як енергії Ци треба було б використати ще джерело «І-Цзин» («Книга змін»).

5. Чому в літературі дослідник Філонов С.В. як джерело має 30 позицій?

Вказані недоліки мають характер окремих побажань і не впливають на загальну позитивно-високу характеристику дисертаційного дослідження.

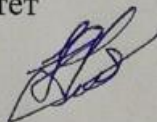
Загалом, є всі підстави констатувати, що дисертація Ю.Л. Бутко являє собою закінчене, самостійне історико-філософське дослідження, у якому отримано науково обґрунтовані результати. Рівень розв'язання науково-дослідницьких завдань дисертації свідчить про те, що Ю.Л. Бутко адекватно і логічно застосовує методологію історико-філософського дослідження. Положення, що виносяться на захист, відзначаються достовірністю, новизною і достатньою обґрунтованістю і логічністю. Ці положення допоможуть осмисленню ролі даосизму, антропомісти-

ки в філософсько-культурному дискурсі, оновленню філософсько-методологічної культури. Об'єкт та предмет, ціль та завдання дослідження відповідають запропонованій темі. Дисертаційна робота написана на досить високому фаховому рівні. Основні результати дисертації висвітлені в наукових фахових виданнях у кількості та обсязі, що відповідають встановленим вимогам до кандидатських дисертацій з філософії. Зміст автореферату цілком ідентичний основним положенням дисертації.

Таким чином, дисертаційна робота Бутко Юлії Леонідівни є самостійним історико-філософським дослідженням і відповідає кваліфікаційним вимогам МОН України до кандидатських дисертацій «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженому Постановою КМ України № 567 від 24 липня 2013 р. зі змінами, затвердженими Постановами КМ України № 656 від 19 серпня 2015 р. та № 1159 від 30 грудня 2015 р., а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.05 – історія філософії.

Офіційний опонент:

кандидат філософських наук, доцент,
завідувач кафедри філософії ДВНЗ Український
державний хіміко-технологічний університет
(м. Дніпро)

А.Г. Чичков

Підпис Чичкова А.Г. – «завіряю»
Вчений секретар Вченої ради ДВНЗ УДХТУ

О.В. Охтіна